

PRIOLOG POZNAVANJU REGIONALNE STRUKTURE PRIMORSKE HRVATSKE – REGIONALIZACIJA RAVNOKOTARSKOG PROSTORA

CONTRIBUTION TO THE STUDY OF REGIONAL STRUCTURE OF LITTORAL CROATIA – REGIONALIZATION OF RAVNI KOTARI AREA

ANTE BLAČE¹

¹Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju / *University of Zadar, Department of Geography*

Primljeno / *Received*: 2014-15-5

UDK: 911.6(497.5-3 Ravni kotari)=111=163.42

Prethodno priopćenje
Preliminary communication

U radu se razmatra prostor Ravnih kotara (Primorska Hrvatska) s regionalnogeografskog stajališta. Uvodni dio sadrži teoretsku raspravu o regiji i regionalizaciji, njihovim obilježjima i značenju u suvremenim geografskim istraživanjima. U središnjem poglavlju rada izvršena je fizionomska regionalizacija Ravnih kotara koristeći se rezultatima postojećih regionalizacija i primjenjujući dodatne kriterije. Izdvojene su i četiri regionalne jedinice nižeg reda koje čine Ravne kotare, a to su: ravnokotarsko primorje, središnji Ravni kotari, (Ražanačko-karinsko) sjevernokotarsko priobalje i jugoistočno kotarsko priobalje. Sve navedene cjeline poistovjećene su s dijelovima teoretske regije – jezgrom, periferijom i zonom ambivalencije. U raspravi su objašnjene posebnosti takvog načina istraživanja.

Ključne riječi: granica, prostor, Ravni kotari, regija, regionalizacija

The article examines the Ravni Kotari area (Littoral Croatia) from the viewpoint of regional geography. Introductory part consist of a theoretical debate on region and regionalization, their characteristics and meaning in contemporary geographic research. Using the results of existing regionalization and applying additional criteria, a physiognomic regionalization of Ravni Kotari has been performed and presented in the central part of the article. Four smaller regional units comprising Ravni Kotari were detected: Ravni Kotari Littoral, Middle Ravni Kotari, (Ražanac-Karin) North Kotari Littoral and Southeast Kotari Littoral. All mentined units were identified with the parts of theoretical region – core, pheriphery and transitional zone. Finally, in discussion, peculiarities of such research are explained.

Key words: area, border, Ravni Kotari, region, regionalization

Uvod

Koncept regije je bio i dalje je jedan od osnovnih geografskih načina razmatranja prirodnih i društvenih obilježja određenih lokaliteta i područja. Ako se pri istraživanju uzimaju u obzir sva ili većina geografski relevantnih obilježja prostora, onda se govori o idiografskom, horološkom pristupu regionalnog istraživanja. Budući da se takav model proučavanja u suvremenoj geografiji smatra zastarjelim, u drugoj polovici 20. stoljeća postupno se afirmirao prostorni pristup (PAASI, 1986.). Bez

Introduction

The concept of region was and still is one of the basic geographical ways for examination of natural and social characteristics of specific localities and areas. If all or most of the relevant geographic characteristics of an area are taken into consideration during the research, then idiographic, horologic approach to regional examination is being discussed. Since such model of research is considered to be obsolete in modern geography, in the second part of the 20th century spatial approach has been gradually affirmed

obzira na to, poznavanje prirodnogeografskih i društvenogeografskih značajki prostora ostaje i dalje temelj primijenjenih i/ili specijaliziranih istraživanja. Pri jednostavnim određivanjima, za regiju se katkad koriste sinonimi kao kraj, pokrajina, područje itd. (HOLMÉN, 1995.), a prema definiciji Međunarodne geografske unije iz 1992., regija je izdvojeno područje Zemljine površine takvih prirodnogeografskih i/ili društvenogeografskih obilježja koja su međusobno povezana da prostoru daju pojavnost i svojstvenost po kojima se razlikuje od drugih područja (CVITANOVIĆ, 2002.). Ključna odrednica regija je ta da su one homogena područja (WHITTLESEY, 1954.) s tim da je taj koncept bio polazište razvoja regionalne geografije uopće, a oblikovan je još u prvoj polovici 19. stoljeća djelovanjem Carla Rittera (HOLMÉN, 1995.), oca moderne regionalne geografije.

Ovisno o pristupu, regija se može smatrati i objektivnom stvarnošću s jedne i misaonim konstruktom ili pojmom koji nije dio stvarnog svijeta s druge strane (PAASI, 1986.; PAASI, 2002.; FÜRST-BJELIŠ, 2007.). Riječ je o tome da su pojedini elementi prostora, npr. reljef, raslinje, naselja i dr., fizički vidljivi i prisutni, ali ne nužno i objedinjeni u pojedine geomorfološke, vegetacijske regije ili nodalne regije sve dok se ne provede istraživanje utemeljeno na tim kriterijima. Regije se, dakle, u prostoru prepoznaju i njihova izdvojenost se temelji, barem na prethodnom primjeru, na fizionomiji prostora ili odnosima središnjih naselja i okolice. S druge strane 70-ih godina prošlog stoljeća javile su se teorije koje regiju shvaćaju kao medij društvenog međudjelovanja koji povezuje pojedince i grupe, a odnosi se na različite aspekte života (PAASI, 1986.; GILBERT, 1988.; PAASI, 2003.). One naglašavaju da se razvoj društvenih odnosa ne može promatrati bez utjecaja prostora zbog čega se, uz ostalo, u anglosaksonskoj literaturi mnogo raspravljalo o važnosti prostora i njemu srodnim pojmovima kao što su "space", "place", "placeness", "locality", "locale" i sl. (JOHNSTON, 1991.; PAASI, 2002.). Također se aktualiziralo pitanje regionalnih (lokalnih) identiteta, odnosno kako prostor utječe na oblikovanje kolektivne svijesti stanovništva o pripadnosti prostoru, tj. regiji u kojoj živi, kako pojedinac percipira prostor, koji su elementi kroz koje se identitet izražava, mijenja li se intenzitet identiteta kroz vrijeme, tj. da li on nastaje i nestaje i sl. (ZELINSKY, 1980.; PAASI, 1986.; FÜRST-BJELIŠ, 1998.; NORTON, 2006.; MIROŠEVIĆ, 2011.).

(PAASI, 1986). Nevertheless, the notion of natural-geographic and socio-geographic characteristics of an area still remains the basis for applied and/or specialised research. For simple determinations synonyms such as territory, district, area, etc. are sometimes used (HOLMÉN, 1995) and according to the International Geographic Union in 1992 region is a distinguished area on Earth's surface with such natural-geographic and/or socio-geographic characteristics that are mutually interconnected giving an area its form and features different from other areas (CVITANOVIĆ, 2002). The main feature of regions is that they are homogenous areas (WHITTLESEY, 1954). Such concept was the initial postulate for the development of regional geography and it has been formed in the first half of the 19th century by Carl Ritter (HOLMÉN, 1995), the father of modern regional geography.

Depending on the approach, region can be considered as an objective reality on one side, and a construct of notion or an idea which is not part of the real world on the other side (PAASI, 1986; PAASI, 2002; FÜRST-BJELIŠ, 2007). Namely, particular area elements, for instance relief, vegetation, settlements and others are physically visible and present but not necessarily united in certain geomorphological, vegetation regions or nodal regions until research based on such criteria is conducted. Therefore regions in a given area are recognised and their distinctiveness based, at least using former example, on the area physiognomy or relations between central settlements and the surrounding area. On the other side, during the 1970s the theories which comprehended region as a medium of social interaction connecting individuals and groups in relation to different aspects of life appeared (PAASI, 1986; GILBERT, 1988; PAASI, 2003). They emphasize that the development of social relations cannot be observed without the influence of space. Therefore, amongst other, in Anglo-Saxon literature there were numerous debates on the importance of area and related notions such as "space", "place", "placeless", "locality", "locale" and similar (JOHNSTON, 1991; PAASI, 2002). Furthermore, the question of regional (local) identities was actualised, that is how space shapes the population's collective consciousness towards belonging to area, i.e. region where they live, how individuals perceives an area, which are the elements they use to express their identity, does the intensity of identity change through time i. e. does it appear or disappear, etc (ZELINSKY, 1980; PAASI, 1986; FÜRST-BJELIŠ, 1998; NORTON, 2006; MIROŠEVIĆ, 2011). In spite of the established

Unatoč razvijenoj teoretskoj podlozi, pristup regiji kao mediju međudjelovanja u društvu nije imao veću primjenu u praksi zbog uglavnom nerazvijene metodologije, posebno u odnosu na izučavanje tradicionalnih fizionomskih regija (VRESK, 1997.).

S obzirom na to da su kriteriji koji se mogu koristiti u istraživanju regija gotovo neograničeni, postoji neograničen broj različitih regija. Ipak, zbog praktičnosti, regije se prema svojim obilježjima mogu razvrstati u četiri osnovne kategorije i to: s obzirom na veličinu teritorija, broj pojava (varijabli) koje ih određuju, s obzirom na sadržaj prostora, tj. procese i pojave i s obzirom na percepciju prostora ili iskustvo (Tab. 1.). Tako je npr. Primorska Hrvatska s obzirom na sadržaj prostora fizionomska regija, po svojoj veličini (u okvirima Hrvatske) makroregija, a po broju pojava je složena regija. Slavonija je prema percepciji historijska regija, prema veličini je makroregija i prema broju pojava je sistematska regija. Razmatranje regija u posljednjoj kategoriji, s obzirom na percepciju kako je prikazano u Tablici 1., je jedno od mogućih jer je riječ o vrlo srodnim pojmovima i nije uvijek jasno koji su to kriteriji na temelju kojih se takve regije međusobno razlikuju. Američka regionalnogeografska škola uglavnom poznaje samo pojam vernakularne regije (ZELINSKY, 1980.; FELLMANN I DR., 2003.; SPELLMAN, 2010.) što je posljedica specifičnog historijskogeografskog razvoja SAD-a, dok bi se za potrebe istraživanja regija u Hrvatskoj mogao rabiti pojam iskustvene regije i onda pod tim nazivom, ako je potrebno, detaljnije diferencirati historijske ili tradicionalne regije.

Regijama je zajedničko i da svaku od njih, bez obzira na veličinu i sadržaj, čini nekoliko manjih cjelina: jezgra, periferija, zona ambivalencije i granica (HOEKVELD-MEIJER, 1990.; CLAVAL, 1998.; FÜRST-BJELIŠ, 1998.). Jezgra je dio regije u kojem su obilježja koja tu regiju određuju najizraženija, imaju najveće vrijednosti. Periferija se naslanja na jezgru i tu vrijednosti pojava opadaju i osjetno su manje. U zonama ambivalencije preklapaju se utjecaji matične te jedne ili više susjednih regija zbog čega te cjeline imaju obilježja svih navedenih regija. Granice regija rijetko su jasno određene, uglavnom je riječ o širem prijelaznom prostoru gdje se isprepleću utjecaji okolnih područja. Zbog toga se regije mogu rijetko jednoznačno odrediti i uglavnom postoji nekoliko tumačenja prostornog obuhvata i granica iste regije.

theoretical background, approach to region as the medium for interaction in society has not had a practical application mainly due to the undeveloped methodology especially in comparison with traditional physiognomic regions (VRESK, 1997).

Considering almost unlimited number of criteria used for studying regions, there is also unlimited number of regions. Nevertheless, due to practical reasons, regions can be divided, according to their characteristics, into four basic categories: considering size of the territory, number of variables, spatial content, that is the processes and features and considering space perceptions and features (Tab. 1). So, for instance, Littoral Croatia is a physiognomic region according to the spatial content, it is a macro-region according to its size (within Croatia) and it is a total region according to the number of features. Slavonia is a historical region according to perception, it is a macro-region according to its size, and it is a total region according to the number of features. However, the study of regions within the last category, according to perception as shown in Table 1, is one of possible, since very similar notions are in question and it is not always obvious which criteria are used to distinguish one such region from another. As the result of specific historical-geographic development of the USA, American school of regional geography is mostly familiar only with the term of vernacular region (ZELINSKY, 1980; FELLMANN ET AL., 2003; SPELLMAN, 2010). For research purposes of regions in Croatia, the term "experience" region could be used and, if required, its more thorough differentiation on historical or traditional regions.

One more thing regions have in common is that all of them, regardless of size and content, are composed of several smaller segments, core, periphery, transitional zone and border (HOEKVELD-MEIJER, 1990; CLAVAL, 1998; FÜRST-BJELIŠ, 1998). Core is the part of region where the characteristics determining that region are the most prominent, have the highest values. Periphery reclines on the core and it is the area where values of features decline and are significantly lower. Due to the fact that in transitional zones the influences of main and one or more neighbouring regions overlap, such units have characteristics of all the mentioned regions. Region borders are rarely determined; generally it is wider transition area where influences of neighbouring areas intertwine. Therefore regions are seldomly homogeneously determined and mostly there are usually several interpretations of the scope and borders of the same region.

Tablica 1. Vrste regija prema četiri osnovna kriterija
 Tablica 2. Površina i broj naselja ravnokotarskih cjelina

OSNOVNI TIPOVI REGIJA			
Prema veličini teritorija	S obzirom na broj pojava	S obzirom na sadržaj prostora	S obzirom na percepciju prostora
megaregija (realm)	jednostavne	fizionomske	historijske
makroregija	složene	nodalne	vernakularne
supraregija	sistematske (totalne)		tradicionalne
regija			espace (région) vécu (regije životnog prostora)
mezoregija			
subregija			
mikroregija			
MAIN REGION TYPES			
According to size of territory	According to number of features	According to spatial content	According to spatial perception
Megaregion	Single	Physiognomic	Historical
Macroregion	Multiple	Nodal	Vernacular
Supraregion	Total		Traditional
Region			Espace (région) vécu
Mesoregion			
Subregion			
Microregion			

Izvor: izrađeno prema: CVITANOVIĆ, 2002.; FÜRST-BJELIŠ, 2007.
 Source: according to: CVITANOVIĆ, 2002; FÜRST-BJELIŠ, 2007

Istraživanje i prepoznavanje regija je u izravnoj vezi s regionalizacijom – postupkom izdvajanja nekog područja, najčešće državnog, na više manjih jedinica radi svrsishodnije uprave i organizacije gospodarske djelatnosti i prometne povezanosti (CVITANOVIĆ, 2002.). Regionalizacija je praktična primjena regionalnogeografskih spoznaja dobivenih u istraživanju i ujedno je posebna metoda klasifikacije jer ima prostornu komponentu (CLAVAL, 1998.). Regionalizacijom prostora nastaju regije. Njome se stječu znanja o prirodnim, društvenim, političkim, kulturnim i drugim razlikama među pojedinim prostornim cjelinama, a u novije vrijeme i ublažavaju te razlike, posebno na gospodarskom polju. Regionalizacija je prisutna pri oblikovanju upravno-teritorijalnih jedinica na razini države, a u bivšem je SSSR-u bila dio državne politike u okviru ekonomskog planiranja. Ipak, u odnosu na pojam regije, pojam regionalizacije slabije je zastupljen u teorijskoj geografskoj literaturi vjerojatno zato što ga se vezuje ponajprije uz ekonomske znanosti.

Vrsta i tipova regionalizacija ima mnogo, a koja će se regionalizacija primijeniti ovisi o tome što se istražuje i što se istraživanjem želi u prostoru postići. Pri tome izabrane varijable

Studying and identifying regions is in a direct relationship to regionalization – the procedure of dividing a certain area, most frequently a state, into a number of smaller units due to rational management and organisation of economic activities and transport connections (CVITANOVIĆ, 2002). Regionalization is a practical application of regional geographic notions acquired throughout examination and at the same time it is a special classification method due to its spatial component (CLAVAL, 1998). Briefly, regionalization of an area forms the regions. Also regionalization is used for acquiring knowledge on natural, social, political, cultural and other differences among certain spatial units, and recently for alleviating such differences, especially in the field of economy. Regionalization is present during formation of administrative state units, and in the former SSSR it was a part of state policy for economic planning. However, in relation to the notion of region, regionalization is less present in the theoretical geographic literature. The reason probably lies in the fact that regionalization is usually related to economical sciences.

There are many kinds and types of regionalization and which of them will be used depends on what is being investigated and what is the purpose

(kriteriji) trebaju biti reprezentativni pokazatelji istraživanih procesa s mogućnošću utvrđivanja raspona vrijednosti svake varijable da bi se ustanovila homogenost/heterogenost prostora (CLAVAL, 1998.). Osnovni tipovi regionalizacija razlikuju se prema broju korištenih varijabli pa tako postoje regionalizacije na temelju jedne varijable, regionalizacije na temelju dviju varijabli i regionalizacije na temelju više (n) varijabli. Primjenom takvih postupaka mogu se izdvojiti (analogno podacima u Tab. 1.) jednostavne, složene i sistematske regije.

U Hrvatskoj se teoretski i praktično regijama i regionalizacijama najviše bavio Veljko Rogić koji je 1960-ih i 1980-ih izvršio prvo fizionomsku i funkcionalnu, a potom uvjetno-homogenu i nodalno-funkcionalnu regionalizaciju Hrvatske. Fizionomska i kasnija uvjetno-homogena regionalizacija proistječu iz fizionomskih obilježja prostora koji se temelje na prirodnogeografskim značajkama i historijskogeografskom razvoju povezanom s oblikovanjem naselja i načinima korištenja zemljišta (ROGIĆ, 1962.; ROGIĆ, 1983.). Funkcionalna i nodalno-funkcionalna regionalizacija ne vrednuju vidljive značajke prostora nego proučavaju "nevidljive" hijerarhijske odnose između središnjih naselja i okolice i njihov međusobni utjecaj (ROGIĆ, 1962.; ROGIĆ, 1984.). Uzimajući u obzir čitavu Hrvatsku, fizionomska obilježja njezina teritorija nisu se u proteklih 30 godina, koliko je prošlo od uspostave uvjetno-homogene regionalizacije, znatnije izmijenila, ali funkcije i značenja pojedinih naselja jesu. Zbog toga je svojevrsnu nadopunu nodalno-funkcionalne regionalizacije izvršio D. Magaš (2013.) analiziravši suvremene značajke središnjih naselja u kontekstu općih geografskih obilježja Hrvatske. Druge regionalizacije teritorija Republike Hrvatske su ili uzele u obzir jednu skupinu srodnih kriterija, npr. pri geomorfološkoj regionalizaciji Hrvatski (BOGNAR, 2001.), ili su se usmjerile na manje prostorne cjeline kao što su Turopolje (FÜRST-BJELIŠ, 1998.; FÜRST-BJELIŠ, 2012.), Dalmacija (MIROŠEVIĆ, 2011.) i Dalmatinska zagora (VUKOSAV, 2012.) proučavajući ih kao iskustvene regije i razvoj identiteta stanovništva koje u tim regijama živi.

Ravni kotari, dio Primorske Hrvatske, za sada nisu bili objekt zasebnoga geografskog istraživanja. Pojedine geografske značajke Ravnih kotara opisane su u šestoj knjizi *Geografija SR Hrvatske* (1974.) kao dijelu sjeverne Dalmacije i zadarske regije, a najcjelovitije je, za sada, obilježja ravnokotarskog prostora u svojem djelu

of regionalization. Hence selected variables (criteria) should be representative indicators of the researched processes with the possibility for determining a value range for every variable in order to define homogeneity/heterogeneity of an area (CLAVAL, 1998). Basic regionalization types differ according to the number of used variables so there are regionalizations based on one variable, regionalizations based on two variables and regionalizations based on multiple (n) variables. By application of such procedures a single, multiple and total regions can be determined (in accordance with the data in Tab. 1).

Veljko Rogić was the most involved researcher in theoretical and practical study of regions in Croatia. During 1960s and 1980s he performed physiognomic and functional and later uniform and nodal-functional regionalization of Croatia. Physiognomic and subsequently uniform regionalizations are the result of physiognomic features of an area based on natural-geographic features and historical-geographic development in relation to settlement formation and land use types (ROGIĆ, 1962; ROGIĆ, 1983). Functional and nodal-functional types of regionalization do not assess visible elements of space but rather study "invisible", hierarchical relations between central settlements and the surrounding area and their mutual influences (ROGIĆ, 1962; ROGIĆ, 1984). During the last 30 years, since the uniform regionalization of Croatia was done, physiognomic features of its territory have not changed significantly but the functions of certain settlements have. Because of that, D. Magaš (2013) complemented nodal-functional regionalization by analysing contemporary features of central settlements within the context of general geographical characteristics of Croatia. Other types of regionalization of Croatian territory have taken into consideration one group of similar criteria, for example geomorphological regionalization of Croatia (BOGNAR, 2001) or they focused on smaller spatial units such as Turopolje (FÜRST-BJELIŠ, 1998; FÜRST-BJELIŠ, 2012), Dalmatia (MIROŠEVIĆ, 2011) and Dalmatian Zagora (VUKOSAV, 2012) and have researched them as vernacular regions and development of population identities.

Ravni Kotari, part of Littoral Croatia has not so far been the object of individual geographic research. Certain geographic features of Ravni Kotari were described in the sixth book *Geography of SR of Croatia* (1974) as part of the Northern Dalmatia and Zadar region and until now, the most detailed description of the Ravni Kotari area was provided by D. Magaš (2013) in his book *Geography of*

Geografija Hrvatske obradio D. Magaš (2013.). Recentno izdanje o potencijalnim društveno-gospodarskog razvitka Zadarske županije (2014.) s ukupno 16 radova neposredno razmatra i prostor Ravnih kotara, među njima i onaj autora J. Faričića i T. Marelića o prirodno-geografskim obilježjima Zadarske županije. Nekoliko objavljenih zbornika radova posvećeno je pojedinim većim ravnokotarskim naseljima, a unutar njih se često nalaze i radovi geografske tematike. Tako su se u dvosvesčanom zborniku *Benkovački kraj kroz vjekove* (1987.; 1988.) dva autora bavila geografskim obilježjima središnjeg dijela Ravnih kotara odnosno benkovačkim krajem. A. Kalogjera je istražio obilježja prirodne osnove i demografske značajke, a L. Kos historijskogeografski razvoj i problematiku razgraničenja Ravnih kotara i Bukovice. O osnovnim geografskim obilježjima biogradske mikroregije rad je napisao D. Magaš (1990.), koji je ujedno i autor nekoliko drugih djela u kojima su, uglavnom na razini mikrocelina ili naselja, istraženi Ravni kotari (Skradin i njegov kraj 1991.; Nadin, 1995b; Privlaka, 2000.; Crno Vrilo, 2009.). Tu spadaju i njegove monografije o historijskogeografskom razvoju Nina (1995a) i ona u kojoj su temeljito obrađene geografske značajke naselja Vinjerac (1999.). U pojedinim se navedenim radovima o regionalizaciji čitave Hrvatske ili njezinih dijelova navode i Ravni kotari o čemu će više riječi biti u nastavku.

Hipoteze i ciljevi rada

Hipoteze na kojima se temeljilo istraživanje su:

1. Ravni kotari su fizionomska (sub)regija Primorske Hrvatske,
2. Kao i druge regije, i Ravni kotari imaju jezgru, periferiju i zonu ambivalencije,
3. Zbog geografske naravi regija, neki će rezultati i dalje ostati višeznačni.

Cilj ovoga rada je izvršiti regionalizaciju ravnokotarskog područja i utvrditi, koliko to bude moguće, gdje su granice ravnokotarskog prostora. Dobiveni rezultati neće biti svrha sami sebi nego mogu poslužiti kao podloga daljnjim geografskim istraživanjima Ravnih kotara, prostornom planiranju ili dati smjernice za regionalizaciju drugih dijelova Hrvatske.

Croatia. Recent publication on potentials of social and economic development of Zadar County (2014) with total of 16 papers also directly investigates the Ravni Kotari area. Among other papers there is one by J. Faričić and T. Marelić on natural-geographic features of the Zadar County. Several published proceedings are focused on certain larger Ravni Kotari settlements and they often contain papers discussing geographic topics. So in two volumes of *Benkovac Area through Ages* (1987, 1988) two authors investigated the geographical features of Middle part of Ravni Kotari, that is the Benkovac area. A. Kalogjera studied natural and demographic features and L. Kos historical-geographic development and the issue of demarcation of Ravni Kotari and Bukovica. D. Magaš (1990) wrote on basic geographic features of Biograd microregion. He is also the author of several other papers in which Ravni Kotari were mainly examined at the micro-region or settlement level (Skradin and its region 1991; Nadin, 1995b, Privlaka, 2000; Crno Vrilo, 2009). Furthermore, his monographs on historical-geographic development of Nin (1995a) and the one in which he gave a thorough description of geographic features of Vinjerac settlement (1999) can be included. Certain papers dealing with regionalization of entire Croatia or its parts in which Ravni Kotari are mentioned will be discussed later in this article.

Hypotheses and aims

The following are the hypotheses on which this research was based:

1. Ravni Kotari is a uniform (sub) region of Littoral Croatia,
2. The same as other regions, Ravni Kotari has a core, periphery and transitional zone,
3. Due to geographic nature of regions some results will continue to remain multi-valued.

The aim of this paper is to perform regionalization of the Ravni Kotari area and to determine, as precisely as possible, the borders of the Ravni Kotari area. The obtained results will not be an end in themselves but they can serve as the basis for future geographic research on the Ravni Kotari, spatial planning and can provide future guidelines for regionalization of other parts of Croatia.

Regionalizacija ravnokotarskog prostora – rezultati i rasprava

U ovom je poglavlju na temelju dosadašnjih spoznaja, provedene kartografske regionalizacije i primjene dodatnih varijabli obavljeno razgraničenje Ravnih kotara prema okolnim fizionomskim cjelinama.¹ U analizi su korištena prethodna društvenogeografska i regionalnogeografska istraživanja koja su proveli L. Kos (1987.) i D. Magaš (2013.), rezultati fizionomske i uvjetno-homogene regionalizacije Hrvatske koju je izvršio V. Rogić (1961.; 1983.), spoznaje o geomorfološkoj regionalizaciji Hrvatske A. Bognara (2001.) i podaci iz Prostornog plana Zadarske županije (2006.) u kojem su navedene osnovne prirodne i društvene značajke ravnokotarskog prostora. Ti su autori manje ili više detaljno, ovisno o objektu i svrsi istraživanja, raščlanili prostor Primorske Hrvatske i izdvojili Ravne kotare kao prirodnu (uvjetno-homogenu ili fizionomsku) regiju koristeći pri tome uglavnom fizičkogeografske, a u manjoj mjeri historijskogeografske kriterije. Ravni kotari nisu vernakularna, historijska ili tradicionalna regija zbog čega je može bitno anketiranje lokalnog stanovništva isključeno kao metoda istraživanja.² Također je očigledno da je prostorni obuhvat Ravnih kotara kod navedenih istraživača različit zbog čega su, radi preglednosti i analize, u računalnom programu ArcMap 10.1 izrađeni slojevi sa šest prikaza ravnokotarskog prostora (Sl. 1.). Takva metoda regionalizacije pogodna je u slučaju korištenja više varijabli u istraživanju koje se mogu kartografski prikazati, preklopiti i objedinjeno razmotriti (CLAVAL, 1998.) kao što je i ovaj primjer.³ U najširem smislu, Ravni kotari zauzimaju kopneni dio središnjeg dijela Primorske Hrvatske, od otoka Vira na sjeverozapadu do ušća rijeke Krke na jugoistoku, a prema sjeveroistoku (unutrašnjosti) do Bukovice.⁴ Manje cjeline koje

¹ Metodologija nije posebno izdvojena nego je obrađena u glavnom poglavlju.

² Ipak, vjerojatno bi bilo pogrešno zanemariti postojanje ravnokotarskog subregionalnog identiteta u okvirima dalmatinskoga regionalnog identiteta (usp. MIROŠEVIĆ, 2011.), ali bi njegovo istraživanje onda bila zadaća zasebne studije, a ne ovoga rada. Pretpostavka je da bi rezultati toga istraživanja pokazali znatno manji prostorni obuhvat iskustvene regije Ravni kotari nego istoimene fizionomske regije.

³ Sličnom metodologijom s kartografskim prikazom pojedinih pojava i naknadnom regionalizacijom koristili su se B. Fürst-Bjeliš (1996.; 2012.) i B. Vukosav (2012.).

⁴ Istovjetni prostorni obuhvat Kotara odredio je F. Fritz (1978.) s obzirom na njihove hidrogeološke značajke.

Regionalization of the Ravni Kotari area – results and discussion

This chapter provides a delimitation of Ravni Kotari from the surrounding uniform units, based on present knowledge, performed cartographic regionalization and the application of additional variables.¹ Previous socio-geographic and regional geographic research by L. Kos (1987) and D. Magaš (2013), resulted in physiognomic and uniform regionalization of Croatia by V. Rogić (1961; 1983). The notions on geomorphological regionalization of Croatia by A. Bognar (2001) and the data from the Spatial Plan of Zadar County (2006) which lists the main natural and social features of Ravni Kotari, were used in the analysis. These authors, with more or less detail depending on the object or the purpose of the research, divided the Littoral Croatia area and singled out Ravni Kotari as natural (uniform or physiognomic) region. Throughout the process they used mainly natural-geographic and, to a lesser extent, historical-geographic criteria. Therefore, Ravni Kotari is not a vernacular, historical or traditional region, and thus a potential survey of local population has been excluded as a research method.² Also, it is obvious that the surface of Ravni Kotari is different for the mentioned researchers, so for the purpose of comprehensibility and analyses the layers with six different representations of Ravni Kotari area were done (Fig. 1) using a computer programme ArcMap 10.1. Such regionalization method is suitable in case of multiple variable usage in a study which can be cartographically represented, overlapped and after merging investigated (CLAVAL, 1998), as is the case in this example.³ In a wider sense Ravni Kotari comprise continental part of the Middle part of Littoral Croatia from Vir Island on the North-West to the Krka River mouth on the South East and towards the North-East (interior) to Bukovica.⁴ Smaller units comprising the Ravni Kotari area, that

¹ Methodology is not separated but it is included in the main chapter.

² However, it would be probably incorrect to overlook the existence of the Ravni Kotari subregional identity within the limits of Dalmatian regional identity (according to MIROŠEVIĆ, 2011), but its research would then be the objective of a separate study and not of this paper. The assumption is that the results of such research would indicate significantly smaller area of vernacular region Ravni Kotari than the uniform region of the same name.

³ Similar methodology with cartographic presentation of certain features was used by B. Fürst-Bjeliš (1996; 2012) and B. Vukosav (2012).

⁴ Considering its hydrogeological features completely the same area was determined by F. Fritz (1978).

čine ravnokotarski prostor, odnosno regionalne jedinice nižeg reda su zadarsko-biogradsko priobalje, prostor vezan za Velebitski kanal i središnji Ravni kotari (ROGIĆ, 1983.; Prostorni plan Zadarske županije, 2006.; MAGAŠ, 2013.). Osim tih, postoje i druge, starije prostorne diferencijacije Ravnih kotara. Tako I. Rubić (1956.; 1964.) razlikuje Kotare u užem smislu i kopneno primorje. Kotare u užem smislu činili su Donji ili Niski, Srednji te Gornji ili Visoki Kotari izdvojeni na temelju (nedovoljno određenog) hipsometrijskog kriterija, a primorje tri cjeline: Sjeverno, Ninsko i Zadarsko-biogradsko koji se opet raščlanjuju na prostorne jedinice još nižeg reda. M. Friganović (1962.) je na području Ravnih kotara izdvojio jugoistočni i sjeverozapadni dio s tom razlikom da su jugoistočni Kotari geomorfološki više istaknuti od sjeverozapadnih. Razdiobe Kotara tih dvaju autora oslanjale su se na mali broj nejasno određenih fizičkogeografskih kriterija (uglavnom geomorfoloških), bez priloženih kartografskih prikaza, pa su u odnosu na kasnije provedene regionalizacije manje točne i neće se uzeti u razmatranje.

Zadarsko-biogradsko priobalje ili ravnokotarsko primorje, a tradicionalno gledano prostor Niskih kotara (MAGAŠ, 2013.), je priobalni pojas Ravnih kotara od naselja Privlake na sjeverozapadu do Vranskog jezera na jugoistoku. Prema svojim geomorfološkim značajkama, priobalje je slično zaobalju zbog čega je njegovo izdvajanje otežano (ne postoji izraženi orografski niz koji razgraničava priobalje i zaobalje), a razlike u klimatsko-vegetacijskim značajkama su donekle prisutnije. Priobalje s pravom sredozemnom klimom (Csa prema Köppenovoj klimatskoj klasifikaciji) je eumediteransko područje izvornih, a danas degradiranih zajednica hrasta crnike (*Orno-Quercetum ilicis*), a zaobalje obilježava umjereno topla vlažna klima s vrućim ljetima (Cfa) te ograničene šumske površine hrasta medunca i bijelog graba (*Quercus-Carpinetum orientalis*) (ŠEGOTA, FILIPČIĆ, 1996.; TRINAJSTIĆ, 2011.). No zato su funkcionalne i gospodarske razlike puno naglašenije. Priobalje je gospodarski najrazvijeniji dio Zadarske županije s najvećim brojem stanovnika – područje zadarske urbane regije (MAGAŠ, 2013.), koje ujedno i zbog svojega prometnogeografskog položaja djeluje kao čvorište priobalja, zaobalja, i otoka (PEJDO, 2012.).

Južni, tj. jugoistočni dio Velebitskog kanala ili Ražanačko-karinsko sjevernokotarsko priobalje (MAGAŠ, 2013.) se danas uglavnom

is regional units of lower rang, are Zadar-Biograd Littoral, the area surrounding Velebit Channel and the Middle Ravni Kotari (ROGIĆ, 1983; Prostorni plan Zadarske županije, 2006; MAGAŠ, 2013). Apart from these, there are other, older spatial differentiations of Ravni Kotari. So, I. Rubić (1956; 1964) distinguishes Kotari in the narrow sense and the continental littoral. Kotari in the narrow sense were comprised of Donji or Lower, Middle and Upper or High Kotari determined on the basis of (insufficiently defined) hypsometric criteria and Littoral comprised of three units: Northern, Nin and Zadar-Biograd which were yet again divided into spatial units of lower rang. M. Friganović (1962) divided Ravni Kotari into the South-Eastern and the North-Western part with South-Eastern Kotari being geomorphologically more prominent than the North-Western ones. The divisions of Ravni Kotari by these two authors were based on a small number of imprecisely determined natural-geographic criteria (mainly geomorphological), without cartographical illustrations. In comparison to later regionalizations these are less accurate and will not be taken into consideration.

Zadar-Biograd Littoral or Ravni Kotari Littoral, and traditionally the Low Kotari area (MAGAŠ, 2013) is the littoral zone of Ravni Kotari from Privlaka settlement on the North-West to the Vrana Lake on the South-East. Since geomorphological characteristics of Ravni Kotari Littoral are similar to the hinterland, it is difficult to distinguish them (there is no distinct orographic line demarcating littoral and hinterland), while differences in climatic and vegetation features are, to a certain extent, more present. Littoral with the proper Mediterranean climate (Csa according to Köppen climate classification) is an eumediteranean area of authentic and nowadays degraded communities of holm oak (*Orno-Quercetum ilicis*) and in hinterland moderate warm climate with hot summers (Cfa) prevails with limited woods of downy oak and white hornbeam (*Quercus-Carpinetum orientalis*) (ŠEGOTA, FILIPČIĆ, 1996; TRINAJSTIĆ, 2011). However, functional and economic differences are far more pronounced. Littoral is economically the most developed part of Zadar County with the highest population number – Zadar urban region area (MAGAŠ, 2013). Moreover, due to its transport position it functions as littoral, hinterland and islands hub (PEJDO, 2012).

The Southern, i.e. South-Eastern part of the Velebit Channel or Ražanac-Karin North Kotari Littoral (MAGAŠ, 2013) can nowadays be mostly identified within the area of three

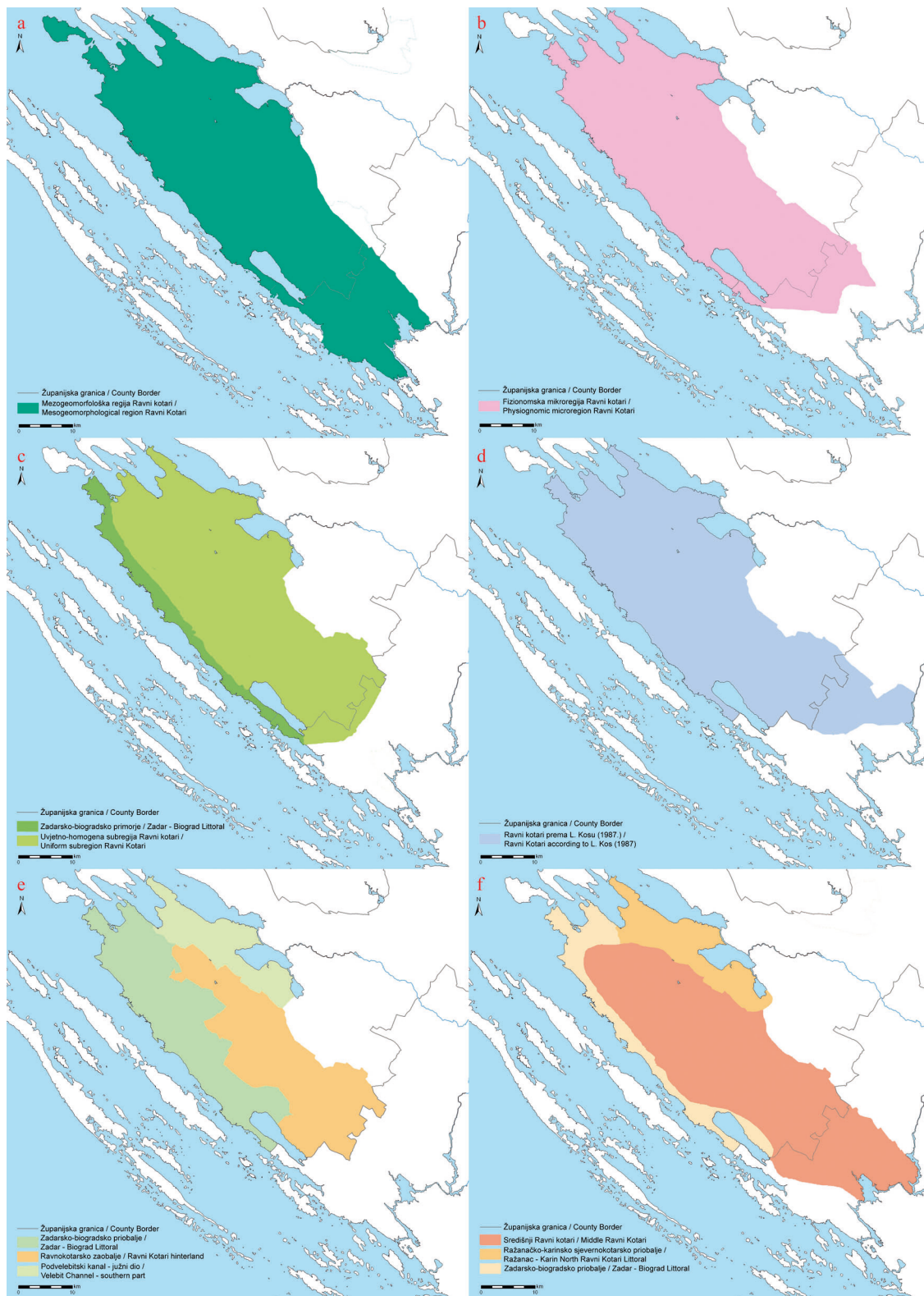

može poistovjetiti s prostorom triju jedinica lokalne samouprave – općinama Novigrad, Posedarje i Ražanac, koje se prostiru zapadno i sjeverozapadno od Novigradskog i Karinskog mora. Razlike u prirodno-geografskim značajkama između toga područja i središnjih Kotara su izraženije nego između središnjih Kotara i ravnokotarskog primorja, a odnose se na razvijeniju morfologiju reljefnih oblika, izraženije strujanje zraka (udari bure su jači), više degradiranim raslinjem i manjim udjelom obradivog zemljišta na području sjevernokotarskog priobalja.

Središnji Ravni kotari ili ravnokotarsko zaobalje ili Ravni kotari u užem smislu zauzimaju središnji prostor između primorskog pojasa i Bukovice, uglavnom do 200 m nadmorske visine. Nizinska obilježja Ravnih kotara upotpunjuje izmjena vapnenačko-dolomitnih uzvisina i flišnih udolina dinarskog pravca pružanja što je vizualna odrednica čitavog kraja. Reljefni oblici uzvisina i udolina uglavnom se podudaraju s geološkim strukturama – nizom antiklinala i sinklinala različitih kutova nagiba pružena i mjestimično sekundarno boranim (SURIĆ, 2009.). No naknadnim tektonskim pokretima i diferenciranom erozijom i korozijom nekadašnje zone taloženja sedimenata mjestimično su izdignute, a karbonatne jezgre antiklinala zaravnjene ili udobljene (FARIČIĆ, MARELIĆ, 2014.). U tom je slučaju riječ o inverznom reljefu s flišnim uzvisinama i plitkim vapnenačkim udubinama. Veći dio ravnokotarskog terena izgrađen je od propusnih krednih vapnenaca i vapnenačkih breča i djelomično propusnih dolomita i laporovitih vapnenaca, a manji dio od nepropusnih klastita (FRITZ, 1978.). Ukupne površine klastičnih sedimenata, tj. flišnih naslaga srednjeg i gornjeg eocena ($E_{2,3}$) sačinjenih od lapora, pješčenjaka i konglomerata te kvartarnih naslaga su oko 270 km² (FRITZ, 1978.). S obzirom na takvu geološku podlogu, klimatsko-vegetacijska obilježja i antropogeni utjecaj, nekoliko je vrsta tala rašireno u središnjim Ravnim kotarima. Među najzastupljenija spadaju rigolana, duboko obrađena tla vinograda, njiva i oranica, potom rendzina – humusna akumulativna tla razvijena na supstratima lapora, dolomita i vapnenca, crnice i smeđa tla na dolomitima te močvarna glejna tla uz poplavne zone Vranskog jezera i drugih povremenih vodotoka na prostoru Kotara (HUSNJAK, ČOŠIĆ, 2010.). Raširenosti tih tala, njihova plodnost i svojstvo

local administration units – Novigrad, Posedarje and Ražanac Municipalities, situated West and North-West from Novigrad and Karin Sea. The differences in natural-geographic features between the mentioned area and the Middle Kotari are more prominent than between the Middle Kotari and Ravni Kotari Littoral, and refer to the developed morphology of relief forms, more pronounced air circulation (Bora wind blows stronger), more degraded vegetation and smaller portion of cultivated land in the North Kotari Littoral.

Middle Ravni Kotari or Ravni Kotari hinterland or Ravni Kotari in narrow sense comprises middle area between the littoral belt and Bukovica, mainly up to 200 meters of altitude. The Ravni Kotari lowland features are rounded up with the exchange of limestone-dolomite hills and flysch valleys representing important visual determination of the entire area. Relief formations of hills and valleys mainly coincide with geological structures – series of anticlines and synclines with different layer angles and occasionally secondary folded (SURIĆ, 2009). However, by secondary tectonic movements and differentiated erosion and corrosion, former sedimentation zones have occasionally been lifted and carbonate anticline cores were levelled or concaved (FARIČIĆ, MARELIĆ, 2014). In that case, it is an example of inverse relief with flysch elevations and shallow limestone depressions. Larger portion of the Ravni Kotari area is composed of water permeable Cretaceous limestone and limestone breccia and partially permeable dolomites and marl limestone, and the smaller part is composed of watertight clastite (FRITZ, 1978). The total area of classical sediments i.e. flysch depositions from Middle and Upper Eocene ($E_{2,3}$) composed of marl, sandstone and conglomerates is around 270 km² (FRITZ, 1978). Considering such geological base, climate-vegetation features and anthropogenic influence, there are several soil types in Ravni Kotari. Among the most present soil types are rigosol, extensively cultivated soil in vineyards, fields and plough fields, followed by humus accumulation soils developed on marl substratum of dolomites and limestones, calcomelansol and calcocambisol and eugley along flooded zones of the Vrana Lake and other occasional water courses in Kotari (HUSNJAK, ČOŠIĆ, 2010). Due to the distribution of these soils, their fertility, and ability to accumulate surface waters, Ravni Kotari are beside the Neretva Valley the most significant agricultural region in Littoral Croatia. In relation to the bordering Bukovica and Velebit regions, apart from agriculture, the second most significant and enduring way of

Slika 1. Prostorni obuhvat i raščlamba Ravnih kotara prema: a) A. Bogнару, 2001.; b) V. Rogiću, 1961.; c) V. Rogiću, 1983.; d) L. Kosu, 1987.; e) Prostornom planu Zadarske županije, 2006.; f) D. Magašu, 2013.

Izvor: izrađeno prema: ROGIĆ 1961.; ROGIĆ, 1983.; KOS, 1987.; BOGNAR, 2001.; Prostorni plan Zadarske županije, 2006.; MAGAŠ, 2013.

Figure 1 Area and division of Ravni Kotari according to: a) A. Bognar, 2001; b) V. Rogić, 1961.; c) V. Rogić, 1983; d) L. Kosu, 1987; e) Spatial Plan of Zadar County, 2006; f) D. Magaš, 2013

Source: made according to: ROGIĆ 1961; ROGIĆ, 1983; KOS, 1987; BOGNAR, 2001; *Prostorni plan Zadarske županije*, 2006; MAGAŠ, 2013

da akumuliraju oborinske vode omogućili su Ravnim kotarima da postanu, uz dolinu Neretve, najizrazitiji agrarni kraj Primorske Hrvatske. Uz poljodjelstvo, drugi najvažniji i najdugotrajniji način korištenja prirodnih resursa Ravnih kotara, posebno vapnenačkih uzvisina, u komplementarnosti sa susjednom Bukovicom i nedalekim Velebitom je bilo pašnjačko stočarstvo u vidu transhumance (MARKOVIĆ, 2003.).

Gledano opet kao cjelina, granice Ravnih kotara su prema sjeveru i zapadu jasno izdvojene zbog morske obale, a razmjerno utvrđene i prema sjeveroistoku zbog izražene krške morfologije bukovičkog pobrđa i sjevernodalmatinske zaravni. Jugoistočna granica prema Prokljanskom jezeru i donjem toku rijeke Krke je neodređena, odnosno nekoliko je varijanti iste (Sl. 1.). Razlog tomu su razlike u prirodnogeografskim značajkama i historijskogeografskom razvoju toga zapadnog šibenskog, odnosno šibensko-murterskog priobalja, u odnosu na središnje Ravne kotare i zadarsko-biogradske primorje. Prirodnogeografske razlike odnose se na manji udio obradivog zemljišta kao posljedica manjih površina pod flišem i deluvijem, dok je to u historijskogeografskom smislu bilo funkcionalno vezivanje kraja za Šibenik u prošlosti u odnosu na Zadar koji je tu funkciju obavljao za glavninu Ravnih kotara. Činjenica da su Ravni kotari regija podrazumijeva da su granice takvih područja rijetko jasno određene i da je uglavnom riječ o širem prijelaznom prostoru. Osim granica, regiju kao što je i u uvodu navedeno, čini nekoliko manjih cjelina; jezgra, rubno područje/periferija i zona ambivalencije. Uz navedeno, te obavljenju kartografsku regionalizaciju, o prostornom obuhvatu Ravnih kotara može se zaključiti: jezgra Ravnih kotara može se poistovjetiti s područjem ravnokotarskog zaobalja (središnji Kotari), a rubno područje s ravnokotarskim primorjem. Ražanačko-karinsko i šibensko-murtersko priobalje spadaju u zone ambivalencije što znači da ih se može smatrati dijelom Ravnih kotara, ali i drugih cjelina, ovisno o tome koji se kriteriji primjenjuju u regionalizaciji i uz koju razinu homogenosti. Posebno se ovo donosi na šibensko-murtersko priobalje čija je pripadnost ravnokotarskom prostoru uvjetna. Primjena dodatnih varijabli pri regionalizaciji kao što su nadmorska visina, litološka i pedološka podloga nisu dale konstruktivne rezultate zbog čega se od njih odustalo, a prve dvije su ionako već bile uključene u geomorfološku regionalizaciju

natural resource usage in Ravni Kotari, especially on limestone elevations, was transhumance pasture cattle breeding (MARKOVIĆ, 2003).

If observed as a whole, the coastline defines a clear border of Ravni Kotari towards the North and West. Owing to the expressed karst morphology of Bukovica hills and North Dalmatian plateau, the borders are also mostly defined towards the North-East. The South-East border towards Prokljan Lake and the lower Krka River is not determined, i. e. there are several variances of the same border (Fig. 1). The reasons for this are the differences in natural-geographic features and historical-geographic development of Western Šibenik, namely Šibenik-Murter Littoral, in comparison to the Middle Kotari and the Zadar-Biograd Littoral. Natural-geographic differences refer to a smaller portion of cultivated land as a consequence of smaller flysch and diluvium areas, while in historical-geographic terms this region was functionally more related to Šibenik in comparison to Zadar which performed the same function for the major part of the Ravni Kotari area. Also, the fact that Ravni Kotari is a region implies that the borders of such areas are rarely strictly determined, and predominantly it is a wider transition area. Apart from the borders, as it is mentioned in the introduction, a region is composed of several smaller units; a core, periphery and a transitional zone. Along with all that was previously mentioned and after a cartographic analysis, it can be concluded that: Ravni Kotari core can be identified with the area of Ravni Kotari hinterland (Middle Kotari), whilst the periphery area can be identified with the Ravni Kotari Littoral. Ražanac-Karin and Šibenik-Murter Littoral are situated within an ambivalence zone meaning they can be considered part of Ravni Kotari together with other units, depending on criteria applied for regionalization and the level of homogeneity. This especially refers to Šibenik-Murter Littoral since it can be only conditionally considered part of Ravni Kotari. Application of additional variables for regionalization, such as elevation, lithology and pedology has not provided constructive results, and therefore was omitted and the first two criteria were already included in geomorphological regionalization of Croatia (BOGNAR, 2001). To determine more precisely the borders between Ravni Kotari units, the administrative criteria which refers to the settlement borders have been applied. Therefore, to a certain extent, it was necessary to adjust natural borders of some Ravni Kotari units to settlement borders. Otherwise it would be difficult to provide a more concrete conclusion, and

Hrvatske (BOGNAR, 2001.). Da bi se preciznije odredile granice između ravnokotarskih cjelina, primijenjen je administrativni kriterij, koji se odnosi na granice naselja. Zbog toga je, donekle, bilo potrebno prilagoditi prirodne granice pojedinih ravnokotarskih cjelina granicama naselja. U suprotnom bi bilo otežano donijeti konkretniji zaključak, a pojedine će se nelogičnosti zanemariti.⁵ Sličan problem koji se odnosio na raščlanjivanje čitavoga obalnog i zaobalnog pojasa Primorske Hrvatske (FARIČIĆ, 2012.) također je riješen primjenom administrativne razdiobe prostora. Naposljetku, uz uvažavanje i toga kriterija, prostorna diferencijacija Ravnih kotara izgleda ovako. U ravnokotarsko primorje spadaju dio Općine Vrsi (bez naselja Poljica), dio grada Nina (bez naselja Poljica-Brig i Žerava), Općina Privlaka, dio grada Zadra (bez naselja na otocima), Općina Bibinje, naselje Sukošan (Općina Sukošan), dio Općine Sveti Filip i Jakov (bez naselja Gornje Raštane, Donje Raštane i Sikovo), grad Biograd i dio Općine Pakoštane (bez naselja Vrane i otočnog naselja Vrgade) (Sl. 2.). Središnji kotari rasprostiru se na području grada Benkovca (bez naselja Popovići, Lisičić, Brgud, Rodaljice, Bruška, Medviđa i Bjelina koji pripadaju bukovičkom prostoru), naselja Poljica (Općina Vrsi), naselja Poljica-Brig i Žerava (grad Nin), naselja Gorice, Glavica i Debeljak (Općina Sukošan), naselja Gornje Raštane, Donje Raštane i Sikovo (Općina Sveti Filip i Jakov), Općine Poličnik, Općine Zemunik Donji, Općine Galovac, Općine Škabrnje, Općine Polača, naselja Vrana (Općina Pakoštane), Općine Stankovci, dijela Općine Lišane Ostrovičke (bez naselja Dobropoljci), dijela grada Skradina (bez naselja Ičevo i Rupe) naselja Čista Velika, Čista Mala, Grabovci i Gaćezezi (grad Vodice), naselja Dazlina i Dubrava kod Tisna (Općina Tisno), naselja Putičanje i Kašić (Općina Pirovac) te naselja Raslina (grad Šibenik).

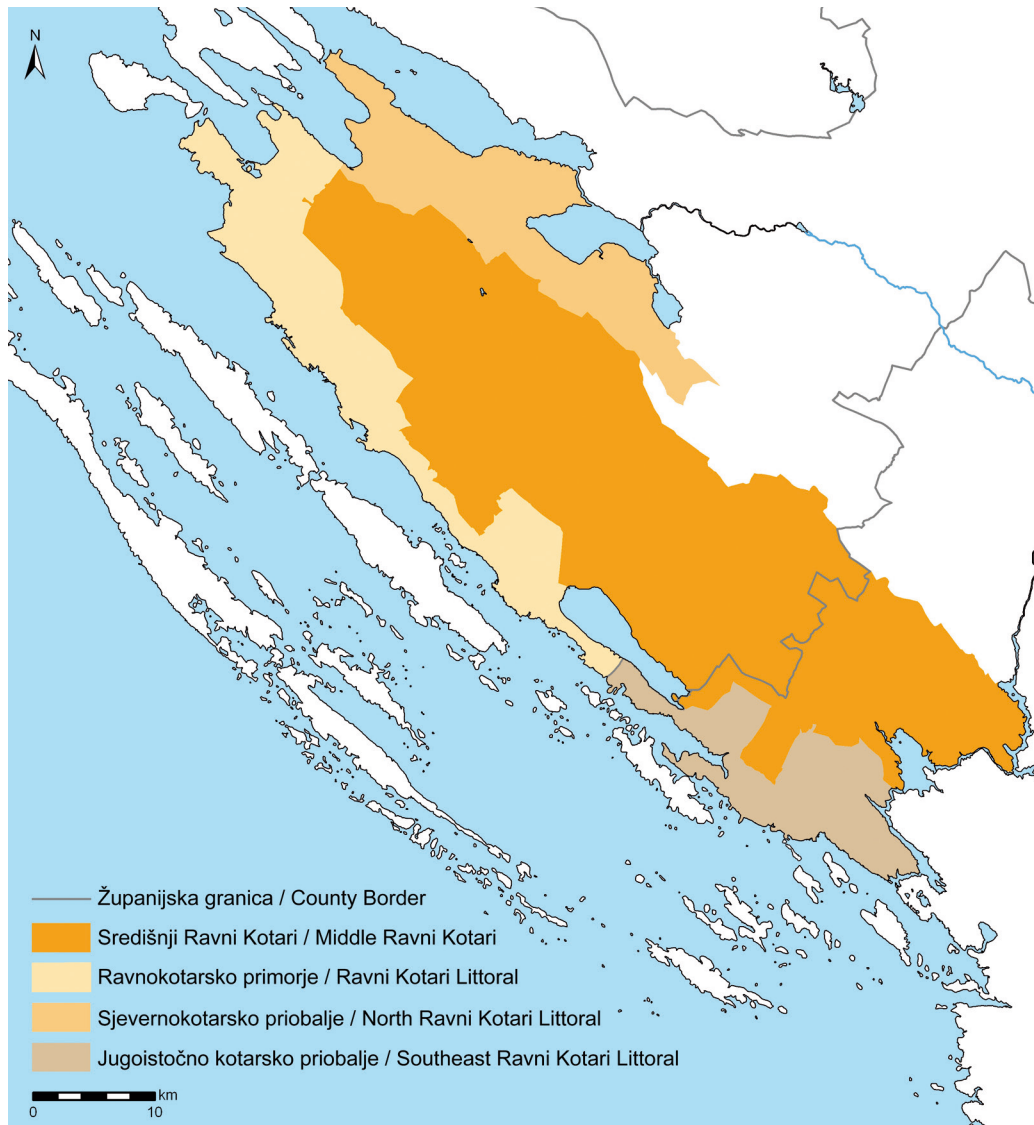
Naselja Općine Ražanac, Općine Posedarje i Općine Novigrad te naselje Donji Karin (grad

⁵ Tako, primjerice, naselje Glavica (Općina Sukošan) koje nema izlaz na more pripada središnjim Ravnim kotarima, a naselje Sveti Filip i Jakov (Općina Sveti Filip i Jakov), s izlazom na more, ravnokotarskom primorju iako se prema zaobalju proteže više nego naselje Glavica. Slična situacija je i s naseljem Dubrava kod Tisna (Općina Tisno) kao dijelu središnjih Kotara i s naseljem Tribunj (Općina Tribunj) koje se nalazi na području jugoistočnog kotarskog priobalja, a proteže se 2,5 km više u zaobalje (središnje Kotare) nego Dubrava.

certain illogical conclusions will be disregarded.⁵ A similar problem regarding a division of the whole littoral and hinterland belt of the Littoral Croatia (FARIČIĆ, 2012) has also been solved by the application of administrative division. Finally, together with the recognition of that criterion, a spatial differentiation of Ravni Kotari is the following one: the Ravni Kotari Littoral comprises a part of the Vrsi Municipality (without settlement Poljica), a part of the Town of Nin (without the settlement Poljica-Brig and Žerava), the Privlaka Municipality, a part of the Town of Zadar (without the settlements on islands), the Bibinje Municipality, the settlement Sukošan (Sukošan Municipality), a part of the Sveti Filip Jakov Municipality (without settlements Gornje Raštane, Donje Raštane and Sikovo), the Town of Biograd and a part of the Pakoštane Municipality (without the settlement Vrana and the island settlement Vrgada) (Fig. 2). The Middle Kotari comprises the area of the Town of Benkovac (without settlements Popovići, Lisičić, Brgud, Rodaljice, Bruška, Medviđa and Bjelina which belong to the Bukovica area), the settlement Poljica (the Vrsi Municipality), settlements Poljica-Brig and Žerava (the Town of Nin), settlements Gorice, Glavica and Debeljak (the Sukošan Municipality), settlements Gornje Raštane, Donje Raštane and Sikovo (the Sveti Filip i Jakov Municipality), Poličnik Municipality, Zemunik Donji Municipality, Galovac Municipality, Škabrnje Municipality, Polača Municipality, settlement Vrana (the Pakoštane Municipality), the Stankovci Municipality, part of the Lišane Ostrovičke Municipality (without the settlement Dobropoljci), part of the Town of Skradin (without the settlements Ičevo and Rupe) settlements Čista Velika, Čista Mala, Grabovci and Gaćezezi (the Town of Vodice), settlements Dazlina and Dubrava near Tisno (the Tisno Municipality), settlements Putičanje and Kašić (the Pirovac Municipality) and settlements Raslina (the Town of Šibenik).

Settlements of the Ražanac Municipality, the Posedarje Municipality and the Novigrad

⁵ So, for instance, the settlement Glavica (Municipality Sukošan) which is not situated on the coastline, is part of the Middle Ravni Kotari and the settlement Sveti Filip i Jakov (the Municipality Sveti Filip i Jakov), situated on the coastline, is part of the Ravni Kotari Littoral even though it extends into the hinterland more than the Glavica settlement. A similar situation is with the Dubrava settlement near Tisno (the Municipality Tisno) as part of the Middle Kotari and the settlement Tribunj (the Municipality Tribunj) which is situated in the South-East Kotari Littoral and it extends 2.5 km further into the hinterland (Middle Kotari) from Dubrava.

Slika 2. Prostorno-statistički obuhvat i raščlamba Ravnih kotara
Figure 2 Spatial-statistical area and division of Ravni Kotari

Benkovac) čine sjevernokotarsko priobalje, dok naselje Pirovac (Općina Pirovac), kopneni dio naselja Tisno i kopneni dio naselja Betina (Općina Tisno), naselja Vodice i Srima (grad Vodice), naselje Tribunj (Općina Tribunj) te naselje Zaton (grad Šibenik) čine zapadno šibensko priobalje, koje bi se, uvažavajući ponajprije geomorfološku regionalizaciju Hrvatske (BOGNAR, 2001.), moglo nazvati i jugoistočno kotarsko priobalje. Podaci o površini i broju pripadajućih naselja svake od navedenih cjelina vidljivi su iz Tablice 2. Ravni kotari s ovakvim prostornim obuhvatom zauzimaju najveći mogući prostor, ako se govori o Ravnim kotarima u užem smislu,

Municipality and the settlement Donji Karin (the Town of Benkovac) comprise the North Kotari Littoral, whereas the settlement Pirovac (Pirovac Municipality), the continental part of the Tisno settlement and the continental part of the Betina settlement (Tisno Municipality), settlements Vodice and Srima (Town of Vodice), the settlement Tribunj (Tribunj Municipality) and the settlement Zaton (Town of Šibenik) comprise Western Šibenik littoral which, if geomorphological regionalization of Croatia (BOGNAR, 2001) is especially taken into account, could also be named the Southeast Kotari Littoral. The data on surface and number of settlements of every mentioned unit are presented

o "pravom ravnokotarskom prostoru", onda se to odnosi na područje središnjih Ravnih kotara. Budući da su te cjeline površinski razmjerno male, bilo bi pogrešno sagledavati pojedine društvenogeografske procese koji su se odvijali na tom području uzimajući u obzir samo jednu cjelinu, a zanemarujući drugu. Primjerice, ako je stanovništvo nekoga naselja iz središnjih Kotara, koje se do tada bavilo poljoprivredom, preselilo na obalni pojas zbog bavljenja turističkom djelatnošću, onda se to odrazilo na oba područja. Došlo je opadanja, tj. porasta broja stanovnika i promjena u ekonomskoj strukturi. Nastupile su i promjene u krajoliku. Na vjerojatno zapuštenim poljodjelskim površinama u zaobalju je počela obnova izvornih biljnih zajednica, a na obali su možda istodobno izgrađeni smještajni objekti radi iznajmljivanja turistima. Zbog toga su razgraničenja između ravnokotarskih cjelina samo uvjetna.

Uz obrađene, može se spomenuti i krajobrazna regionalizacija Hrvatske koja također razmatra područje Ravnih kotara, a provedena je s obzirom na prirodnogeografska obilježja prostora (BRALIĆ, 1999.). Nije analizirana prije jer razina na kojoj je obavljena nije dovoljno detaljna. Prema njoj su područje Ravnih kotara s Bukovicom,

in Tab. 2. With this spatial coverage Ravni Kotari comprises the largest possible area. If Ravni Kotari in a narrow sense or "true Ravni Kotari" is discussed, then it refers to the Middle Ravni Kotari area. Since surfaces of these units are rather small it would be incorrect to study specific socio-geographic processes which occurred in that area considering only one unit and neglecting the others. For instance, if population practicing agriculture in one settlement from the Middle Ravni Kotari had moved to the coastal zone and became engaged in tourism then the process would reflect on both areas. The number of population decreased, or increased, and the economic structure changed. Also, the landscape changes occurred. On probably abandoned agricultural areas in hinterland the regeneration of autochthonous vegetation occurred and at the same time the accommodation capacities might have been built on the coast. Due to this process, the demarcations between Ravni Kotari units are conditional.

Apart from the discussed regionalization, the landscape regionalization of Croatia may also be mentioned. It studied the Ravni Kotari area as well as considering the natural-geographic features (BRALIĆ, 1999). It has not been analysed previously because the level at which the regionalization is

Tablica 2. Površina i broj naselja ravnokotarskih cjelina
Table 2 Area and the number of settlements within Ravni Kotari units

Cjelina	Površina (u km ²)*	Broj naselja
Središnji Ravni kotari	1022	100
Ravnokotarsko primorje	263	19
Sjevernokotarsko priobalje	217	17
Jugoistočno kotarsko priobalje	159	6 (8)**
Ukupno Ravni kotari	1661	142 (144)
Unit	Area (km ²)*	Number of settlements
Middle Ravni Kotari	1022	100
Ravni Kotari Littoral	263	19
North Kotari Littoral	217	17
Southeast Kotari Littoral	159	6 (8)**
Overall Ravni Kotari	1661	142 (144)

* Površine izračunate prema *Statističkom registru prostornih jedinica Republike Hrvatske*, 2011.

** Manji dio naselja Tisno smješten je na otoku Murteru, a veći na kopnu, dok je kod naselja Betine to obrnuto zbog čega se i dio Betine (predio Modrave) smatra Ravnim kotarima. Uski pojas uz desnu obalu kanala Sv. Ante, koji čini krajnji rub jugoistočnog kotarskog priobalja, pripada naselju Šibenik. Betina i Šibenik, dakle, čine ta dva dodatna naselja, iako je zapravo riječ o njihovim manjim dijelovima.

* areas calculated according to the *Statistical Register of Spatial Units of the Republic of Croatia*, 2011

** smaller part of the Tisno settlement is situated on the Murter Island and larger on the mainland while situation is opposite for the Betina settlement. That is why a part of Betina (Modrave area) is also considered to belong to Ravni Kotari. A narrow belt along the right coast of St. Ante Channel, comprising uttermost edge of the South-East Ravni Kotari Littoral, is part of the Šibenik settlement. Therefore Betina and Šibenik are these two additional settlements even though only their smaller parts are included.

Sjevernodalmatinskom krškom zaravni te manjim dijelom Dalmatinske zagore i šibenskog primorja istočno od rijeke Krke objedinjeni krajobraznom regijom Sjevernodalmatinska zaravan. Iako je donekle razumljiva uporaba takvog naziva s obzirom na razinu regionalizacije i s obzirom na to da je prostor sjeverne Dalmacije doista geomorfološki uglavnom slabije istaknut u odnosu na srednju Dalmaciju, on ponajprije asocira na prostor Sjevernodalmatinske krške zaravni koja se prirodnim obilježjima ipak značajno razlikuje od Ravnih kotara. Opravdanije bi bilo da su Ravni kotari izdvojeni u zasebnu regiju ili da je za čitav prostor upotrijebljen neki drugi naziv, primjerice Sjeverna Dalmacija.

Zaključak

Provedeno istraživanje je pokazalo da su Ravni kotari uvjetno-homogena subregija Primorske Hrvatske sa svim obilježjima koje takva tvrdnja sa sobom nosi. Primjetno je da su granice Ravnih kotara, odnosno razgraničenja, prema drugim dijelovima Primorske Hrvatske jednoznačnije utvrđena nego što su to međusobno granice ravnokotarskih cjelina. Iako je napravljen iskorak u smislu preciznijeg određivanja ravnokotarskog prostora, zbog specifičnosti kriterija rezultati nisu apsolutno točni i nepromjenjivi, odnosno mogu se tumačiti na dva ili više načina, ovisno o kutu gledanja. Zbog toga ovaj rad predstavlja početni korak u daljnjem istraživanju Ravnih kotara, njihovih regionalnih i drugih značajki, koje se može i ne mora nastaviti.

preformed is not detailed enough. According to it, the Ravni Kotari area together with Bukovica, North Dalmatian karst plateau and a smaller part of the the Dalmatina Zagora and Šibenik Littoral Eastern of the Krka River are united into the landscape region of the North Dalmatian Plateau. Although the use of such a name is understandable, given the level of regionalization and considering that the area of North Dalmatia is indeed geomorphologically less prominent in comparison to the Middle Dalmatia, it is primarily associated with the area of the North Dalmatian karst plateau whose natural features significantly differ from Ravni Kotari. It would be more justifiable if Ravni Kotari were organized into a single region or if some other name was used for the entire area; for instance North Dalmatia.

Conclusion

Research has shown that Ravni Kotari is a uniform subregion of the Littoral Croatia with all the features that such a statement bears. It is evident that the borders of Ravni Kotari, that is demarcations are more unambiguously determined in relation to the other parts of the Littoral Croatia than the borders between the units within the Ravni Kotari region. Although a step forward in precise determination of the Ravni Kotari area has been done, due to the peculiarities of the criteria, the results are not accurate and fixed. In other words, they can be interpreted in two or three ways, depending on the point of view. So this paper presents a starting point for further investigation of Ravni Kotari and its regional and other features, which may or may not continue.

LITERATURA / BIBLIOGRAPHY

- BRALIĆ, I. (1999): *Krajobrazno diferenciranje i vrednovanje s obzirom na prirodna obilježja*, u: Krajolik, Sadržajna i metoda podloga Krajobrazne osnove Hrvatske (ur. Furlan Zimmermann, N., Salaj, M.), Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja – Zavod za prostorno planiranje, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Zavod za ukrasno bilje i krajobraznu arhitekturu, Zagreb, 101-109.
- CLAVAL, P. (1998): *An Introduction to Regional Geography*, Blackwell Publishers Ltd., Oxford-Malden, pp. 316.
- CVITANOVIĆ, A. (2002): *Geografski rječnik*, Hrvatsko geografsko društvo – Zadar, Matica hrvatska Zadar, Filozofski fakultet Zadar, Zadar, pp. 685.
- FARIČIĆ, J. (2012): *Geografija sjevernodalmatinskih otoka*, Školska knjiga, Zagreb, pp. 515.
- FARIČIĆ, J., MARELIĆ, T. (2014): *Prirodno-geografske osnove razvitka Zadarske županije*, u: Potencijali društveno-gospodarskog razvitka Zadarske županije (ur. Faričić, J.), Sveučilište u Zadru, Zadarska županija, Grad Zadar, Hrvatska gospodarska komora – Županijska komora Zadar, Zadar, 44-61.

- FELLMANN, J. D., GETIS, A., GETIS, J. (2003): *Human Geography, Landscapes of Human Activity*, McGraw-Hill Higher Education, Boston, pp. 576.
- FRIGANOVIĆ, M. A. (1962): *Kotari (Ravni kotari)*, u: Enciklopedija Jugoslavije, sv. 5, Leksikografski zavod FNRJ, Zagreb, 345.
- FRITZ, F. (1978): *Hidrogeologija Ravnih kotara i Bukovice*, Krš Jugoslavije, 10/1, 1-43.
- FÜRST-BJELIŠ, B. (1996): *Historijsko-geografska analiza prostornog pojma tradicionalne regije Turopolje*, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odsjek, Zagreb, pp. 136.
- FÜRST-BJELIŠ, B. (1998): *Turopolje – položaj tradicionalne regije u sustavu geografske regionalizacije*, Acta Geographica Croatica, 33, 83-90.
- FÜRST-BJELIŠ, B. (2007): *Principi i metode geografske regionalizacije*, predavanja na poslijediplomskom studiju Geografske osnove prostornog planiranja i uređenja, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odsjek, Zagreb.
- FÜRST-BJELIŠ, B. (2012): *Turopolje – što je to? Historijskogeografski pogled na prostorni pojam i identitet tradicijske regije*, Luč, časopis ogranka Matice hrvatske Velika Gorica, 1/1, 13-19.
- Geografija SR Hrvatske, Knjiga VI: Južno hrvatsko primorje* (ur. Cvitanović, A.), Institut za geografiju Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1974, pp. 229.
- GILBERT, A. (1988): *The new regional geography in English and French speaking countries*, Progress in Human Geography, 12/2, 208-228.
- HOEKVELD-MEIJER, G. (1990): *Metamorphosis: how spatial facts change into classes of geographical regions*, u: Regional Geography, Current developments and future prospects (ur. Johnston, R. J., Hauer, J., Hoekveld, G. A.), Routledge, London i New York, 140-179.
- HOLMÉN, H. (1995): *What's new and what's regional in the 'New Regional Geography'?*, Geografiska Annaler, Series B, Human Geography, 77/1, 47-63.
- HUSNJAK, S., ČOSIĆ, T. (2010): *Pogodnost tla za proizvodnju višnje maraske na području Zadarske županije*, u: Višnja Maraska: Bogatstvo Zadra i zadarske regije (ur. Bralić, A., Faričić, J.), Sveučilište u Zadru, Maraska d. d., Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru, Zadar, 59-79.
- JOHNSTON, R. J. (1991): *A Question of Place. Exploring the Practice of Human Geography*, Basil Blackwell, Oxford, pp. 290.
- KALOGJERA, A. (1987): *Prirodnogeografska osnova i stanovništvo benkovačke mikroregije*, u: Benkovački kraj kroz vjekove, zbornik 1 (ur. Medini, J., Petricioli, I., Pekić, M.), Narodni list, Novinsko-izdavačka djelatnost, Benkovac, 37-55.
- KOS, L. (1987): *Bukovica i Ravni kotari, Historijsko-geografsko, ekonomsko-prometno i političko-upravno značenje*, u: Benkovački kraj kroz vjekove, zbornik 1 (ur. Medini, J., Petricioli, I., Pekić, M.), Narodni list, Novinsko-izdavačka djelatnost, Benkovac, 65-82.
- MAGAŠ, D. (1990): *Osnovna geografska obilježja biogradske mikroregije*, u: Biograd i njegova okolica u prošlosti (ur. Batović, Š.), Zavod za povijesne znanosti Filozofskog fakulteta, Biograd, SIZ kulture općine, Zadar, 39-84.
- MAGAŠ, D. (1991): *Osnovna geografska obilježja Skradina i njegova kraja*, Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, 33, Zadar, 259-296.
- MAGAŠ, D. (1995a): *Povijesno-zemljopisne osnove razvoja Nina i problemi njegove suvremene valorizacije*, Zavod za povijesne znanosti HAZU Zadar, Zadar, pp. 169.
- MAGAŠ, D. (1995b): *Prilog poznavanju zemljopisne osnove i pučanstva Nadina*, Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, 37, Zadar, 793-805.
- MAGAŠ, D. (1999): *Vinjerac*, HAZU, Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru, HGD – Zadar, Zagreb, Zadar, pp. 272.
- MAGAŠ, D. (2000): *Osnovne geografske i demogeografske značajke Privlake*, u: Privlaka, zbornik radova (ur. Kolanović, J.), Matica hrvatska Privlaka, Poglavarstvo općine Privlaka, Zagreb, 10-40.

- MAGAŠ, D. (2009): *Geografski čimbenici nastanka i razvoja neolitskog naselja Crno Vrilo*, u: Crno Vrilo 2 (ur. Marijanović, B.), Sveučilište u Zadru, Zadar, 7-22.
- MAGAŠ, D. (2013): *Geografija Hrvatske*, Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju, Meridijani, Zadar, pp. 600.
- MARKOVIĆ, M. (2003): *Stočarska kretanja na Dinarskim planinama*, Jesenski i Turk, Zagreb, pp. 202.
- MIROŠEVIĆ, L. (2011): *Tvorbeni elementi prostornih identiteta u Dalmaciji (Južnoj Hrvatskoj)*, doktorska disertacija, Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju, Zadar, pp. 330.
- NORTON, W. (2006): *Cultural Geography: Environments, landscapes, identities, inequalities*, Oxford University Press, pp. 464.
- PAASI, A. (1986): *The institutionalization of the region: a theoretical framework for understanding the emergence of region and the constitution of regional identity*, Fennia, 164/1, 107-146.
- PAASI, A. (2002): *Place and region: regional worlds and words*, Progress in Human Geography, 26/6, 802-811.
- PAASI, A. (2003): *Region and place: regional identity in question*, Progress in Human Geography, 27/4, 475-485.
- PEJDO, A. (2012): *Razvoj prometnog sustava Zadarske županije u kontekstu litoralizacije Hrvatske*, doktorska disertacija, Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju, Zadar, pp. 335.
- ROGIĆ, V. (1963): *Geografski koncept regije*, Geografski glasnik, 25, 113-119.
- ROGIĆ, V. (1983): *Nacrt uvjetno-homogene regionalizacije SR Hrvatske*, Geografski glasnik, 45, 75-89.
- ROGIĆ, V. (1984): *Jednostavnost i fleksibilnost koncepta nodalno-funkcionalne diferencijacije SR Hrvatske*, Geografski glasnik, 46, 75-80.
- RUBIĆ, I. (1956): *Karakteristika ekonomskih osnova Zadra i njegove regije*, Zadarska revija, 5/3, 161-169.
- RUBIĆ, I. (1964): *Neki problemi Zadra i njegove regije*, u: Zbornik Zadar (ur. Ravlić, J.), Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 9-22.
- SPELLMAN, F. R. (2010): *Geography for Nongeographers*, Government Institutes, Plymouth, pp. 343.
- SURIĆ, M. (2009): *Geološke i hidrogeološke značajke šireg područja lokaliteta Crno vrilo*, u: Crno vrilo 2 (ur. Marijanović, B.), Sveučilište u Zadru, Zadar, 27-33.
- ŠEGOTA, T., FILIPČIĆ, A. (1996): *Klimatologija za geografe*, Školska knjiga, Zagreb, pp. 471.
- TRINAJSTIĆ, I. (2011): *Fitogeografska raščlanjenost biljnog pokrova*, u: Šume hrvatskog Sredozemlja (ur. Matić, S.), Akademija šumskih znanosti, Hrvatske šume, Hrvatsko šumarsko društvo, Zagreb, 182-192.
- VRESK, M. (1997): *Regionalna geografija danas*, Acta Geographica Croatica, 32, 69-82.
- VUKOSAV, B. (2012): *Dalmatinska zagora – formalni i vernakularni elementi u definiranju tradicijske regije*, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odsjek, Zagreb, pp. 229.
- WHITTLESEY, D. (1954): *The regional concept and the regional method*, u: American Geography, Inventory & Prospect (ur. Preston, J., Jones, C.), Syracuse University Press, New York, 19-68.
- ZELINSKY, W. (1980): *North America's vernacular regions*, Annals of the Association of American Geographers, 70, 1-16.

IZVORI / SOURCES

- Prostorni plan Zadarske županije*, Zadarska županija, Zavod za prostorno planiranje, Zadar, 2006.
- Statistički registrar prostornih jedinica Republike Hrvatske*, Državna geodetska uprava, Zagreb, 2011.

